

När 3G lanserades lovade operatörerna en snabb utbyggnad över hela landet. Men resultatet blev i stället bristande täckning och ett oligopol. Det här är historien om hur de svenska mobiljättarna med bryska metoder – och med den övervakande myndighetens goda minne – slagit undan benen på nya konkurrenter.

AV GUNNAR LINDSTEDT

TVÅ VINNARE.
Jon Fredrik Baksaas på
Telenor och Lars Nyberg
på Teliasonera.

DEFYRA

LÖRDAGEN DEN 16 DECEMBER 2000 HADE TELIAS VD Marianne Nivert och de närmast berörda samlats i Telias lokaler på Norrlandsgatan. Klockan elva på förmiddagen skulle Post- och telestyrelsen meddela vem som fått de fyra licenserna för utbyggnaden av 3G, den tredje generationens mobiltelefoni.

"Tio i elva stod en nervös herre från PTS utanför dörren", minns Håkan Dahlström som i dag är chef för mobiltelefoni på Teliasonera.

"Det blev förstås besvikelse och bestörtning när Telia inte fick någon licens. Att inte få tilldelning var katastrof, spektrum är ju själva entrébiljetten till hela affären."

Telias utmanare Kinneviksägda Tele2 firade desto mer där de samlats på Sophie's bar i Stockholm. Jan Stenbecks uppstickarbolag hade i över tio år varit som hund och katt med Telia.

"Det var den lyckligaste dagen i mitt liv", försäkrar Lars-Johan Jarnheimer som då var vd för Netcom, senare Tele2.

Mitt i firandet ringde Jan Stenbeck.

"Jag hörde att Majsan inte fick någon licens", sa Stenbeck.

"Ska vi inte göra något med henne? Annars är det bara någon annan som bjuder in Telia."

Att statliga Telia blev utan licens var en sensation och alla i regeringen var upprörda. Statsminister Göran Persson ringde sin näringsminister Björn Rosengren som också var ägaransvarig för Telia.

"Vad fan gör vi nu?", undrade Persson.

Björn Rosengren som blivit bekant med Jan Stenbeck redan under sin tid som TCO-ordförande, hade snart en idé.

"Okej, jag ska ringa lite samtal som du inte behöver veta någonting om", sa Rosengren till Persson. ▶

MOBIL

AS GÄNG

OCH TVÅ TILL.
Peder Ramel på Tre och Mats Granryd på Tele2

GORM KÄLLESTAD, TOMAS ÖNEBORG, BERTIL ERICSON/SCANPIX, MICKEL LUNDBRÖM

BLEV UTAN. Marianne Nivert och Teliasonera fick först ingen 3G-licens.

LEIFER JANSSON/SCANPIX

JACK MIKRU/SCANPIX

MAGNUS GÖTTNER/SCANPIX

GAMLA POLARE. Dåvarande näringsminister Björn Rosengren kände Jan Stenbeck sedan tidigare och de två startade samtalen med Teliasonera.

► Björn Rosengren ringde därefter Jan Stenbeck och föreslog ett samarbete med Telia. Han pratade även med Marianne Nivert. Alla var snabbt med på noterna. Men om det verkligen var Rosengren som utövade ett ministerstyre är inte helt klarlagt. Enligt Jarnheimer var det Stenbeck som ringde Rosengren för att få Niverts telefonnummer...

Bara några dagar senare träffades Jan Stenbeck, Lars-Johan Jarnheimer och Marianne Nivert i största hemlighet i Köpenhamn och så småningom slöts ett avtal som omfattade sexton (!) A4-pärmar. Utbyggnaden skulle ske i ett gemensamt bolag, Svenska UMTS-nät AB, Sunab. Licensen låg av praktiska skäl i ett dotterbolag, Sulab – Svenska UMTS-licens AB.

På andra håll i Europa hade det varit en närmast hysterisk kamp om frekvenser för 3G. I Tyskland hade licenser auktionerats ut och staten hade fått in 426 miljarder kronor. I England fick statskassan in 313 miljarder.

I Sverige valde PTS i stället en så kallad "skönhetstävling". Staten fick inte in några pengar, men å andra sidan tvingades operatörerna garantera en snabb utbyggnad i hela landet.

"Skönhetstävlingen var som en omvänd auktion", säger Nils Gunnar Billinger som då var generaldirektör för PTS.

"Först prövade vi grundläggande krav som finansiering och teknik. Därefter var det avgörande vem som erbjöd bästa täckningen."

Operatörerna lovade också att göra enorma investeringar, sammanlagt på mer än 50 miljarder kronor. De lovade att 99,984 procent av svenska folket skulle få 3G på sina bostadsadresser före utgången av 2003. Europolitan (som senare köptes av Vodafone, som sedan köptes av Telenor) lovade att satsa i sex "pilotkommuner" i glesbygden för att uppfylla statens målsättning att hela landet så snabbt som möjligt skulle få njuta av den nya generationens mobiltelefoni.

"Åtagandet gentemot Post- och telestyrelsen gör att licensvinnarna måste sälja sina tjänster även där det uppenbarligen är olönsamt", skrev Affärsvärlden. "Eller är det någon som tror att invånarna i Karesuando skulle få välja mellan fem olika operatörer på en helt fri marknad?"

De som fick de svenska licenserna var förutom Tele2 franska Orange, Europolitan och Hi3G Access AB som lanserade operatören Tre. Att Telia lämnades utanför ansågs vara ett bevis på att PTS hävdade sitt oberoende såväl från regeringspåtryckningar som från lobbyister. Nils Gunnar Billinger, som tidigare varit statssekreterare i flera socialdemokratiska regeringar, satte nu en ära i att vara en oförvitlig statstjänsteman som behandlade alla lika och inte tillät påtryckningar. Billinger hade förutsett att regeringen inte skulle gilla att Telia petades och han hade för säkerhets skull köpt en bandspelare till telefonen om någon skulle göra påtryckningar.

Men ingen ringde.

3G-tekniken utvecklades ursprungligen i Japan för att utöka talkapaciteten i Tokyo och andra tätbefolkade delar av Japan.

"Eftersom de lägre frekvensbanden redan var upptagna användes en högre frekvens, 2100 MHz, som skulle ge god kapacitet", säger Johan Jobér som under några år på 1990-talet var lokal projektledare i Japan åt Ericsson som deltog i projektet.

Fördelen med höga frekvenser är att de ger stor kapacitet och kan hantera många samtal och mycket data samtidigt. Nackdelen är att höga frekvenser har kort räckvidd och att det därför krävs många basstationer, vilket i sin tur kostar mycket pengar (en basstation kostar i snitt 1 miljon kronor).

"I Tokyo ansågs det acceptabelt med basstationer som står med bara några hundra meters mellanrum, eftersom det är så stora trafikmängder", säger Johan Jobér.

I den optimistiska yra som rådde under IT-boomen satsades nu stort på den japanska lösningen med stor bandbredd i höga frekvenser, vilket gav stor kapacitet. Industrin hade fångats av teknikernas våta drömmar om videotelefoni och överföring av rörliga bilder.

"Täckningsaspekten, att geografisk täckning överallt är själva grunden för mobiltelefonins framgång, glömdes bort när 3G diskuterades bland investerarna under dotcom-yrat", säger Johan Jobér.

Utbyggnaden av 3G i Sverige gick dock betydligt trögare än man trott. Många kunder frågade sig fortfarande i mitten på 2000-talet vad de skulle ha 3G till när GSM (2G) räckte gott för samtal.

"Tekniken utvecklades inte lika snabbt som vi hade hoppats", säger Peder Ramel som är chef för Tre.

"Ett av problemen var att det inte fanns några bra 3G-mobiler på marknaden."

"Täckningsaspekten – att geografisk täckning överallt är själva grunden för mobiltelefonins framgång – glömdes bort när 3G diskuterades bland investerarna under dotcom-yrat."

”Aldrig någonsin i min vildaste fantasi kunde jag drömma om att vi skulle bli så motarbetade som vi blivit under dessa år.”

Trots att PTS lämnat ut fyra licenser för 3G stod det snart klart att det bara skulle bli två nät. Telia och Tele2 samarbetade i det gemensamma nätbolaget Sunab, medan Europolitan/Vodafone/Telenor och Tre samarbetade i nätbolaget 3GIS (Orange lämnade tillbaka sin licens 2002). De utlovade investeringarna krympte snart ihop till mindre än hälften.

”Att bygga efter licensvillkoren skulle ha kostat oss 17 miljarder kronor, men samarbetet med Telia gjorde det betydligt billigare”, säger Lars-Johan Jarnheimer.

”Kostnaden för 3G-nätet blev till slut 6 miljarder som vi delade på två.”

Den tröga starten för 3G gynnade dock Telia som hade det i särklass bäst utbyggda GSM-nätet (2G). Telia hade i praktiken monopol på mobilmarknaden i Norrland där varken Tele2 eller Europolitan brytt sig om att bygga ut sina GSM-nät.

Dessutom hade Telia fortfarande sitt analoga NMT 450 (1G) i drift fram till slutet av 2007. Telias NMT-telefon var fortfarande väldigt populär på landsbygden.

”När vi skulle lägga ner NMT 450 skickade vi ut ett brev till 116 000 kunder som jag undertecknade”, säger Håkan Dahlström på Telia.

”Det var många som ringde och protesterade kan jag säga, som tur var ringde inte alla till mig.”

Fördelen med ett mobilnät som drevs på den låga frekvensen 450 MHz var att det fanns täckning överallt. Men å andra sidan var kapaciteten alltför dålig, ansåg Telia och de andra i telekombranschen som nu i stället satsat stort på högfrekvent mobiltelefoni. I mitten av 2000-talet var det fortfarande ingen som räknade med att mobiltelefonerna automatiskt skulle kunna växla mellan olika frekvensband och att man därför skulle kunna kombinera låga frekvenser för täckning med höga frekvenser för kapacitet.

Uppmärksamheten koncentrerades på 2 100 MHz-bandet, medan framför allt Telia fortsatt kunde dra nytta av sina äldre mobiltelefonsystem i 450- och 900-banderna. Licenserna i dessa band skulle dock gå ut 2007 respektive 2010. Frågan var vad PTS då skulle göra? Skulle licenserna i dessa lågfrekventa band auktioneras ut och öppnas för nya användningsområden? Ett första svar kom våren 2005 då PTS meddelade att 450-bandet skulle ut på auktion.

Att satsningen på högfrekvent mobiltelefoni skulle bli extremt dyrbar och svår att räkna hem var ingen överraskning för en av mobilindustrins veteraner, Arnfinn Röste. Under 1980-talet hade Röste åkt runt i Kina och byggt upp Ericssons mobiltelefonförsäljning. Under långa perioder bodde han i Kina.

Efter åren i Kina hade Arnfinn Röste lämnat Ericsson för att starta egen business. Redan 1996 hade han försökt få med Ericsson i en satsning på 3G-telefoni i låga frekvenser.

”Tyvärr trodde Ericsson då inte på idén”, säger Arnfinn Röste i dag.

”Alla tyckte jag var en bakåtsträvare som ville tillbaka

till låga frekvenser när alla andra i branschen satsade på de höga frekvensbanden.”

Men Arnfinn Röste gav inte upp. I början av 2000-talet köpte han varumärket Nordisk Mobiltelefon och när licenserna för Telias analoga nät skulle gå ut planerade han tillsammans med Johan Jobér att satsa på en digitalisering av 450-bandet till 3G-standard. I juni 2004 köpte de även det norska 450-bandet.

När därför PTS våren 2005 auktionerade ut delar av 450-bandet, med löfte om resten senare, så lade Röste och Jobér högsta budet. Deras bolag Nordisk Mobiltelefon, NMT, fick licensen på 450-bandet för 86 miljoner kronor. Det var lite pengar för de stora mobiloperatörerna, men mycket pengar för dem. Villkoret var att de inom två år skulle bygga ut ett mobilnät med landsomfattande täckning för mobiltelefoni och data. Den teknik de tänkte använda var den amerikanska lösningen CDMA 2000. Med denna teknik räknade de med att bygga ett rikstäckande mobilnät till en bråkdel av kostnaderna för de andra 3G-näten. Med 450 MHz kan man nå över 90 procent av Sveriges yta med färre än 500 basstationer, medan 3G-näten i 2 100 MHz-bandet kräver 8 000–9 000 basstationer och då nås ändå inte mer än 25–50 procent av landsytan. Dessutom planerade de att hyra utrymme i de master som statliga Teracom använder för sina tv-sändningar.

Men att få i gång verksamheten skulle visa sig svårare än de trott. Många satte käppar i hjulet för dem.

”Aldrig någonsin i min vildaste fantasi kunde jag drömma om att vi skulle bli så motarbetade som vi blivit under dessa år”, säger Arnfinn Röste.

”Jag har inte varit med om något liknande under hela min 32-åriga karriär inom mobiltelefoni.”

Först lovade Ericsson att leverera de digitala 450-näten till Norge och Sverige. Ericssonchefen Carl-Henric

IVAN DA SILVA

MOTARBETAD. Mobiltelefonveteranen Arnfinn Röstes bolag NMT fick licensen för 450-bandet.

HALLÅ? Johan Jobér konstaterar att full täckning var en aspekt som helt glömdes bort.

DRAGO PRULOVIC/SCANPIX

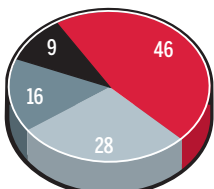

BARBERO VIVIER/SCANPIX

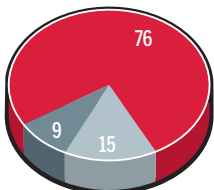
STÄLLDE KRAV.
IT-minister Ulrica Messing ville ha ett fullskaligt nät – också i glesbygden.

Teliasonera dominera både fast och mobilt i Sverige

Marknadsandel mobil i Sverige, %

Marknadsandel fast telefoni, %

”Jag är inte beredd att acceptera telebolagens krav att få en A- och B-struktur. 3G är inte mindre viktigt i glesbygd,

► Svanberg hade just varit i Moskva och utlovat CDMA-nät till Ryssland, och på Ericsson hade de haft en entusiastisk kickoff för affärsområdet CDMA i Kalifornien. Ericsson satsade en hel del resurser för att få NMT som referensanläggning för CDMA 2000 inom 450-bandet på hemmamarknaden.

”Vi hade fått offert och allt såg lovande ut”, säger Arnfinn Röste.

”Men en vecka in i slutförhandlingen kom en ny Ericssonchef och drog tillbaka offerten. Det var uppenbarligen order uppifrån, någon förklaring gavs aldrig.”

Sedan sin tid på Ericsson visste Röste att Ericsson tidigare leveransvägrat efter påtryckningar från dåvarande Televerket. Första gången var det Comviq som inte fick köpa mobiltelefonsystem till GSM-nätet, Televerket ville inte ha någon konkurrens. Den andra gången var det Europolitan, grundat av Röstes forna kolleger Mats Ljunggren och Ulf J Johansson, som utsattes för leveransvägran. Ericsson och Televerket har historiskt haft ett nära samarbete och det fanns en uppgörelse där Ericsson lovade att inte gynna konkurrenter på hemmamarknaden.

Arnfinn Röste misstänkte nu att Telia återigen övertalat Ericsson att inte leverera. Ericsson upphörde dock med CDMA en tid senare, men har nu återupptagit affärsområdet.

På Ericsson hade Arnfinn Röste arbetat nära såväl Ulf J Johansson som mobiloperatören Tres styrelseordförande Björn Svedberg. Europolitan (som nu var Vodafone Sverige) och 3 samarbetade sedan skönhetstävlingen om ett gemensamt 3G-nät, men eftersom 3G gick trögt och utbyggnadskraven i glesbygden var betungande, väcktes idén att samarbeta med Röste och Nordisk Mobiltelefon för att via 450-nätet få täckning i hela landet och på så sätt uppfylla licenskraven. Med ett så kallat ”roaming”-avtal skulle Vodafone och Tre plötsligt kunna utmana Telias telefonmonopol i Norrlands inland.

”Vi räknade med att ta 30 procent av marknaden i Norrland”, säger en av cheferna som var med.

Telia reagerade dock mycket negativt på förslaget. I Svenska Dagbladet förklarade Sverigechefen Marie Ehrling att hon var ”rosenrasande” och att de ”ska ta nya diskussioner med PTS”.

PTS hade nu fått en ny generaldirektör, Marianne Tres-

chow, som skulle visa sig betydligt mer lyhörd för lobby-
ing än företrädaren Nils Gunnar Billinger.

PTS gav en konsult uppdrag att utvärdera samarbetsförslaget mellan Vodafone, Tre och NMT. Konsulten var positiv och konstaterade att ett sådant samarbete skulle öka konkurrensen i glesbygden och gynna konsumenterna. Men det var inte vad PTS ville höra. Marianne Treschow krävde helt sonika att konsulten skulle skriva om sina slutsatser så att de blev negativa. När konsulten vägrade anlitasdes i stället en ny konsultfirma som skrev det PTS ville.

”Det där kommer jag inte ihåg”, säger Marianne Treschow. ”Jag känner inte igen den beskrivningen.”

Telia lobbade mot såväl PTS som näringsdepartementet för att stoppa NMT:s planerade samarbetsprojekt (som dessutom skulle ha gett NMT en flygande start med 210 Mkr i intäkter). I ett brev till PTS gjorde sig Telia (via SULAB) plötsligt till tolk för konsumenterna och skrev att ”kombinationen av WCDMA och CDMA450 ger alltför stora nackdelar för användarna för att en sådan lösning skall kunna accepteras”. Man trodde inte på en lösning som växlade mellan frekvenser, och dessutom fanns inga telefoner som klarade tekniken (NMT visade dock att sådana telefoner togs fram av Samsung).

När sedan Sveriges IT-minister Ulrica Messing uttalande sig negativt var loppet kört.

”Jag är inte beredd att acceptera telebolagens krav att få bygga ett enklare nät i glesbygd”, sa Ulrica Messing den 12 oktober 2005.

”Det är oacceptabelt med en A- och B-struktur. 3G är inte mindre viktigt i glesbygd, kanske tvärtom, för att klara till exempel sjukvården.”

Ulrica Messing anklagades för ministerstyre, men PTS avslog samarbetsförslaget och Telia och Tele2 fick sin vilja igenom. Telia kunde fortsätta sitt ohotade GSM-monopol i Norrland och på landsbygden under ytterligare några år. Och för Vodafone och 3 (liksom för Telia och Tele2) väntade i stället ett tröstpris i form av uppmjukade täckningskrav.

PTS medgav nu en justering av den så kallade ”pilot-tonen” för att ”täckning” skulle uppnås (en lägre signalstyrka tilläts även om det i många områden utanför tätorter innebar att samtalskvaliteten blev försämrad). PTS godkände så kallad ”brevlådetäckning” till bostadsadres-

Tre

OMSÄTTNING SKANDINAVIEN: 8,9 mdr kr.

EBITDA Skandinavien: 2,3 mdr kr.

ANTAL ANSTÄLLDA SKANDINAVIEN: Ca 2 200.

ANTAL KUNDER: 1,4 milj (endast mobil).

HUVUDÄGARE: Hutchison Whampoa 60%,
Investor 40 %.

STYRELSEORDFÖRANDE: Marcus Wallenberg.

KONCERNCHEF: Peder Ramel.

BÖRSVÄRDE: Ej noterat.

Telenor

OMSÄTTNING: 11,3 mdr kr.

EBITDA: 2,7 mdr kr.

ANTAL ANSTÄLLDA: 2 100.

ANTAL KUNDER: 3 milj.

ANTAL MOBILKUNDER: 2,1 milj.

HUVUDÄGARE: Telenor ASA.

STYRELSEORDFÖRANDE: Kristin Skogen Lund.

VD: Lars-Åke Norling.

KONCERNCHEF: Jon Fredrik Baksaas.

BÖRSVÄRDE: 191,9 mdr kr.

Teliasonera

OMSÄTTNING: 33 mdr kr.

EBITDA: 13,4 mdr kr.

ANTAL ANSTÄLLDA: 9 000.

ANTAL KUNDER: 9,6 milj.

ANTAL MOBILKUNDER: 6,2 milj.

HUVUDÄGARE: Svenska staten 37,3 %.

ORDFÖRANDE: Anders Narvinger.

KONCERNCHEF: Lars Nyberg.

BÖRSVÄRDE: 196,5 mdr kr.

Bygga ett enklare nät i glesbygd. Det är oacceptabelt med kanske tvärtom, för att klara till exempel sjukvården.”

serna, men accepterade vita fläckar mellan tätorterna. Dessutom fick operatörerna ytterligare ett antal år på sig för att uppfylla licensvillkoren (ingen drabbades av vite). Dessa tekniska förändringar var i själva verket totalt omvälvande och mer än halverade de investeringar som skulle krävas. Operatörerna slapp därmed den dyraste och mest svårtäckta delen av Sverige.

Utbyggnaden av 3G-nätet blev därför aldrig så landsomfattande som ursprungligen lovats. Telia nådde visserligen 90 procent av landet, med GSM, men med 3G når man fortfarande bara 50 procent av Sveriges yta. Tele2 når idag bara 73 procent med 3G och GSM, medan 3 som saknar GSM bara når 30–40 procent.

Med detta klena resultat i åtanke började PTS 2007 utforma sin policy inför nästa generation av mobiltelefoni, 4G. Men 4G kräver ännu högre frekvens, 2 600MHz. Att bygga basstationer över hela landet för 2 600MHz skulle dock bli alldeles för kostsamt och det var därför uppenbart att lägre frekvenser måste användas för att få täckning. Därmed blev plötsligt 900- och 800-bandet högtintressanta. Vad skulle hända när GSM-licenserna i 900-bandet gick ut 2010? Skulle Telia, Tele2 och Telenor (fd Europolitan) få behålla dem, eller skulle de göras ”teknikneutrala” och auktioneras ut, precis som man redan gjort med 450-bandet och som lagen föreskrev?

En dag i början på 2000-talet ringde telefonen hos Nils Gunnar Billinger på PTS.

”Hej mitt namn är **Marcus Wallenberg**. Jag undrar om jag skulle kunna få komma upp på PTS och presentera Investor och vårt nya bolag Tre?”

Det hade Nils Gunnar Billinger inget emot.

Hongkongbaserade Hutchison Whampoa och svenska Investor hade mitt under IT-ryran startat en ny mobiloperatör, Tre, för att vara med i 3G-utbyggnaden. Bolaget fick också en av licenserna i december 2000 och inledde en mycket kostsam utbyggnad av ett 3G-nät som mest koncentrerades till städerna. Utanför storstäderna byggdes nätet av 3GIS som delägs med Telenor. Tre har hittills investerat över 20 miljarder kronor, pengar som det kommer att ta generationer att få igen. I dag har 3 cirka 1,4 miljoner kunder och en marknadsandel på drygt 9

procent. Teliasonera är marknadsledande med över 46 procent av marknaden, medan Tele2 har 28 procent och Telenor 16 procent av mobilmarknaden.

Redan från början var tre mest teknikoptimistiskt och satsade aldrig på GSM som bara klarar röstsamtal och sms. Tre fick flera erbjudanden av PTS om frekvens i 900-bandet, men tackade nej. ”No 2G”, förklarade **Canning Fok** från Hutchison stolt.

Så småningom skulle det visa sig att hans beslut var ett stort misstag, alla i branschen insåg till slut att 4G skulle kräva såväl höga som låga frekvenser. Konkurrenterna Telia, Tele2 och Telenor hade alla licenser i 900-bandet. Om dessa förlängdes riskerade Tre bli utan.

”Vi var naturligtvis väldigt oroliga för att PTS skulle säga till de andra operatörerna att de fick behålla det spektrum de hade i ytterligare 25 år”, säger Peder Ramel på Tre.

”Vi var enormt rädda för att vi inte skulle få något 900-spektrum, och vi tyckte att vi fick väldigt lite gehör från PTS för vårt behov av 900-spektrum.”

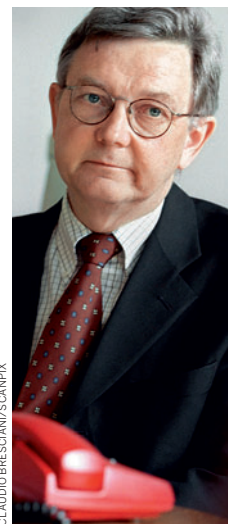
På PTS diskuterades hur man skulle göra med 900-bandet. De existerande GSM-operatörerna ville naturligtvis fortsätta GSM-trafiken, och de krävde förlängning. Men samtidigt ville alla i branschen att de nya tillstånden skulle bli ”teknikneutrala” så att de tillät 4G. Dessutom hade PTS ytterligare frekvensutrymme i 900-bandet som borde auktioneras ut. Vid en auktion av 900-bandet skulle staten få in åtminstone 2–5 miljarder till statskassan (baserat på vad man fått in i andra länder). Och med tanke på erfarenheterna från ”skönhets-tävlingen” där operatörerna fick licenserna gratis, men sedan bara delvis uppfyllt åtagandena, talade mycket för att PTS den här gången borde ta ett hårdare grepp i det teknikskifte som förestod.

Men ingen av operatörerna ville ha auktion, då släppte de hellre in Tre på 900-bandet.

”Vi jobbade hårt med lobbying och tog kontakt med alla vi trodde kunde påverka det här beslutet”, säger Peder Ramel.

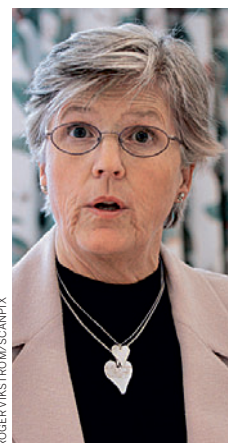
”Jag var uppe på näringsdepartementet flera gånger och träffade statssekreteraren **Leif Zetterberg** och politiskt sakkunnige **Henrik Hansson**. Ministern, **Åsa Torstensson**, träffade jag i ett annat sammanhang.”

Det Tre ville försäkra sig om var att de skulle få till- ▶

CLAUDIO BREGGIANI/SCANPIX

MAKTFAKTOR. Nils Gunnar Billinger på PTS höll i auktionerna när frekvenserna delades ut.

ROGER VIKSTROM/SCANPIX

NY KARRIÄR. PTS tidigare generaldirektör Marianne Treschow är numera senior advisor på Ericsson.

Tele 2

OMSÄTTNING: 12,8 mdr kr.

EBITDA: 3,3 mdr kr.

ANTAL ANSTÄLLDA: 1 500.

ANTAL KUNDER: 4,8 milj.

ANTAL MOBILKUNDER: 3,7 milj.

HUVUDÄGARE: Kinnevik.

ORDFÖRANDE: Mike Parton.

KONCERNCHEF: Mats Granryd.

BÖRSVÄRDE: 58,5 mdr kr.

Avhopparna från PTS

FÖR MOBILOPERATÖRER är det viktigt att ha koll på juridiken som reglerar Post- och telestyrelsen, PTS. Att få tillgång till frekvenser billigt kan spara miljarder.

Samtliga operatörer har därför skaffat sig jurister med ansvar för ”regulatoriska frågor” – direkt värvade från PTS.

Mikael Grape blev chef för regulatoriska frågor på Tele2. **David Mothander** på Hi3G. **Ann Ekstrand** på Teliasonera.

Alla kom de från PTS och bytte sida.

Ett år före PTS beslut om det värdefulla 900-frekvensbandet gick även Stefan Backman över och blev bolagsjurist på Tele2. Kvar på PTS var **Peter Sigurdsson** som utformade juridiken i 900-beslutet så att operatörerna slapp betala miljarder till staten i en auktion. Därefter fick han jobb på Telenor.

Sist men inte minst har PTS tidigare generaldirektör **Marianne Treschow** –

för övrigt kusin med Ericssons styrelseordförande **Michael Treschow** – fått mobilindustrins support för att beträda viktiga poster som EU:s Radio Spectrum Policy Group (RPSG) och Commonwealth Telecommunications Organisation (CTO). När hon sedan slutade på PTS blev hon senior advisor åt Ericsson och åker nu världen runt på konferenser med FN-organet International Telecommunication Union, ITU.

”Konkursen i NMT blev oundviklig när statliga Teracom plötsligt krävde sex månaders förskottsbetalning för uthyrningen av sina master, trots att de fick löpande betalt.”

MATS BERGMAN

BYTT SIDA. Inge Lindberg som jobbade på Teracom då är i dag på Telenor.

INGE LINDBERG

NÄRA KONKURS. Åsa Sundberg på Teracom ville att ryske oligarken Len Blavatnik skulle ta över NMT.

gång i 900-bandet. Och påtryckningarna gav resultat. PTS generaldirektör Marianne Treschow gav nu beskedet att om bara de fyra operatörerna kunde komma överens om en fördelning av 900-bandet där även Tre fick del av kakan, så skulle PTS avstå från auktion. Den linjen hade Marianne Treschow fått dikterad av näringsdepartementet.

”Vi överförde synpunkterna till PTS som är en självständig myndighet”, säger Leif Zetterberg som då var statssekreterare.

Marianne Treschow invänder mot beskrivningen.

”Det här är inga lätta beslut men att jag skulle ha varit påverkad av politiker eller operatörer är uteslutet”, säger hon. Däremot säger hon sig ha fått ”signaler” från EU-kommissionen om vilket beslut som skulle fattas. Frågan är om ministerstyret blir mer acceptabelt om det går via Bryssel.

”Inget av våra beslut har gått till regeringen för godkännande, men våra beslut går ju till kommissionen för godkännande, så var det även med detta.”

På PTS arbetade dock tjänstemännen med målet att genomföra en auktion så som lagen föreskrev. Den 20 november 2008 lämnade mobiloperatörerna in en gemensam ansökan där de delade upp 900-bandet mellan sig.

”Vi uppfattade situationen så att enda chansen för oss att få spektrum var att komma överens med de andra operatörerna”, säger Peder Ramel.

”Därför satte vi oss ner och gjorde ett kommersiellt avtal.”

Att operatörerna först skulle få licenserna gratis, för att sedan i nästa moment tjäna pengar på att sälja en del av frekvensutrymmet vidare till Tre, var naturligtvis kontroversiellt. Enligt Telekomnyheterna fick Tre betala 300 Mkr.

”Vi betalade en mycket lägre summa, hur mycket vill jag inte säga”, säger Peder Ramel.

Staten gick miste om 2–5 miljarder på grund av den uteblivna auktionen, och kunde dessutom anklagas för otillåtet statsstöd till de största mobilföretagen. Men varken näringsdepartementet eller PTS generaldirektör lät sig bevakas. Dagen efter att mobiloperatörernas ansökan inkommit fick Johan Mårtensson, chefen för frekvensmarknadsavdelningen, följande sms från sin chef:

”Jag vill inte se avslag! Analysera ansökan och kom med argumenten för tillstyrkan som vi kommit överens om. Marianne.”

När Johan Mårtensson inte lydde blev han omplacerad och fick sedan lämna PTS. Marianne Treschow förnekar att hon skulle ha krävt ett godkännande: ”Jag har mycket svårt att tro att jag sagt att vi ska godkänna, eftersom ansökan först måste prövas. Men jag ville ha en seriös prövning och inte ett nej efter två dagar.”

Hon fick även igenom beslutet i PTS styrelse, trots att tre ledamöter där reserverade sig.

”Främsta orsaken till min reservation var att staten genom beslutet inte fick betalt för den naturresurs som

spektrum är”, säger Mats Bergman som är professor vid Södertörns högskola.

Ett antal operatörer hade lämnats utanför uppgörelsen, framför allt Nordisk Mobiltelefon som inte fick vara med trots att de lämnat in en intresseanmälan.

”Operatörerna har gått samman i en anbudskartell, och detta på uppmaning av staten. Det är en skandal att ingen har reagerat”, kommenterade Arnfinn Röste sedan de sorterats bort av PTS.

Nordisk Mobiltelefon hade kämpat i motvind. 450-licensen som man betalat 86 Mkr för hade fastnat i diverse juridiska processer därför att flera bolag med kopplingar till Telia (Green Network och Generic Mobile) hade överklagat och försenat starten med flera år. När Arnfinn Röste och Johan Jobér sommaren 2008 till slut fick rätt i alla rättsinstanser drabbades de i stället av finanskrisen. Såväl Telia, Tele2 som Investor/EQT anmälde intresse för att eventuellt överta bolaget. De genomförde ”due diligence” men kom sedan alla fram till att de inte var intresserade. I stället dök ett utländskt bolag upp, Access Industries, som dock ville ta över först sedan Nordisk Mobiltelefon gått i konkurs. Access ägs av den ryskfödde oligarken Len Blavatnik som tidigare gjort affärer med Investor och Telenor om Bredbandsbolaget. Len Blavatnik är även kompanjon med Michail Fridman, som via Altimo är partner till Telia och Telenor på jättemarknader i Ryssland och Turkiet.

Arnfinn Röste och Johan Jobér misstänkte att Access Industries gjorde en uppgörelse bakom kulisserna med de svenska operatörerna. En konkurs skulle tvinga bort dem från bolaget och förhindra att de överklagade PTS beslut om 900-bandet.

”Konkursen i NMT blev oundviklig när statliga Teracom plötsligt krävde sex månaders förskottsbetalning för uthyrningen av sina master, trots att de fick löpande betalt”, säger Johan Jobér. Sommaren 2008 hade en före detta Teliadirektör, Åsa Sundberg, tagit över som ordförande för Teracom. Teracom ville nu att den ryske oligarken skulle ta över NMT.

”Vi blev uppkallade till Inge Lindberg på Teracom som tyckte att vi skulle ge upp försöken att hitta någon annan köpare än Access Industries och att bästa vägen dit var konkurs”, säger Johan Jobér.

”Inge Lindberg har sedan fått jobb på Telenor.”

Även näringsdepartementet var inblandat i NMT:s konkurs. Johan Jobér fick först besked från Leif Zetterberg att deras 450-nät måste hållas igång av nationella intressen, Kkustbevakningen och diverse utrykningsfordon använder nämligen NMT 450. En lösning med Trafikverket diskuterades, men sedan svängde departementet och anslöt sig till Teracom's lösning – att Access Industries tog över. Därmed fick en rysk oligark makten över det mobilnät som antagligen har det högsta säkerhetsintresset i Sverige.

Den 23 februari 2009 försattes NMT i konkurs. Några

veckor senare godkände PTS att Access Industries gratis fick ta över 450-bandet och dagen därpå fastställde styrelsen i PTS beslutet om tilldelning av 900-bandet. Eftersom NMT nu gått i konkurs hävdade PTS jurist Peter Sigurdsson (nu på Telenor) att Arnfinn Röste och Johan Jobér inte hade rätt att överklaga. Men de startade ändå en process via sitt bolag NMT International.

Även Den Nya Valfärden anmälde PTS-beslutet till EU-kommissionen för misstänkt otillåtet statsstöd. Hösten 2009 tvingades regeringen agera. Synpunkter inhämtades och den 16 september 2009 skrev Konkurrensverket till regeringen att man gjort den "preliminära bedömningen att den gemensamma ansökan och de bakomliggande kommersiella avtalen innebär en marknadsdelning". KKV konstaterade vidare att "marknadsdelning är en typ av överträdelse som till sin art anses vara särskilt allvarlig. I och med överenskommelsen har operatörerna avhållit sig från att konkurrera om en värdefull insatsvara. Dessutom har överenskommelsen inneburit att hela 900 MHz-bandet har fördelats mellan de fem största företagen inom mobil telekommunikation i Sverige. (...) Operatörernas överenskommelse skapar etableringshinder för faktiska och potentiella konkurrenter, inklusive företag från andra medlemsstater i EU."

Trots de hårda orden från Konkurrensverket lyckades regeringen avstyra ett ingripande från EU-kommissionen, där är frågan fortfarande "vilande". Konkurrensverket lade också så småningom ner sin utredning och gjorde en kovändning: marknadsuppdelningen hade gjorts på PTS "uppmaning" och låg därmed utanför Konkurrensverkets mandat eftersom verket inte kunde granska en annan myndighet...

Frågan såg ut att begravas.

Men så hösten 2010 fick NMT International, det vill säga Röste och Jobér, till slut "talerätt" mot PTS. En rättegångsförhandling närmade sig, samtidigt som de gamla licenserna för 900-bandet skulle gå ut vid utgången av 2010. Operatörerna började bli pressade. Utbyggnadsplanerna för 4G hotade att bli försenade. Dessutom behövde operatörerna veta om de hade sina tillstånd i 900-bandet innan de lade sina bud på 800-bandet som PTS planerade auktionera ut våren 2011.

En knapp månad före årsskiftet fick Arnfinn Röste ett telefonsamtal från New York. Det var Robert Weil från Proventus. Röste och Weil hade tidigare gjort affärer i Reijmyre Glasbruk.

"Det gäller den här förlikningshistorien", sa Robert Weil.

Han förklarade att Proventus vd Daniel Sachs var god vän med Carl-Erik Lagercrantz på Telenor. Nu ville mobiloperatörerna att Röste och Jobér skulle lägga ner sin talan mot PTS så att 900-uppgörelsen gick igenom. Och Proventus hade tagit på sig rollen som mellanhand för telekartellen. Kunde de tänka sig att göra upp?

Överenskommelsen med Proventus gjordes samma dag som inlämningstiden för 800-auktionen gick ut. Arnfinn Röste och Johan Jobér (som var ekonomiskt pressade) fick ett antal miljoner för att lägga ner sin process. Exakt hur stort belopp som betalades vill ingen av de inblandade

uppges. Telekomnyheterna rapporterade om uppgörelsen och spekulerade i en summa på 250 miljoner kronor, men andra uppgifter gör gällande att beloppet var lägre än 50 miljoner. Proventus som frontade för uppgörelsen fick också en rejäl summa för besväret. Enligt Stefan Backman, jurist på Tele2, var det Tele2 och Telenor som betalade.

"Det var en normal förlikning", säger Lars-Åke Norling, vd för Telenor Sverige.

"Hur mycket pengar vi betalade vill jag inte gå in på."

Enligt Lars-Åke Norling var det väldigt viktigt att få klarhet i hur det skulle bli med 900-bandet. Med 900-bandet säkrat lämnade de fyra mobiloperatörerna låga bud på 800-bandet och PTS fick bara in hälften av de 4 miljarder kronor man räknat med.

"Tvistelösningen gav en säkerhet för hela marknaden", säger Lars-Åke Norling.

"Nu har frekvenspusslet klarnat och vi har fått en ledande position på den frekvenskarta som ska gälla fram till 2025."

Några veckor efter 900-beslutet startade Tele2 och Telenor det gemensamma nätbolaget Net4Mobility för att bygga 4G.

"Vi är bigamister", skrattar Thomas Ekman, Sverigechef på Tele2.

"Genom samarbete med både Telia och Telenor tycker jag att vi har bra kontroll på hur marknaden och de olika nätverken fungerar."

Tele2 och Telia fortsätter samarbetet om 3G i Sunab. Samtidigt startar Tele2 samarbete med Telenor i Net4Mobility om 4G och 2G, ("Vi slår ihop GSM-näten i 900-bandet med Tele2", säger Lars-Åke Norling). Telenor har sedan tidigare samarbete med 3 i 3GIS om 3G.

Men både Thomas Ekman och Lars-Åke Norling är noga med att betona att de fortfarande konkurrerar med varandra.

"Det är strikt reglerat vad vi delar och att vi sedan konkurrerar mot kund", säger Thomas Ekman.

"Det är full konkurrens på alla marknader, speciellt mot Telia", säger Lars-Åke Norling.

Historiskt har konkurrensen mellan mobiloperatörerna dock främst gällt överföringshastighet (kapacitet) och täckning. Båda dessa faktorer är beroende av mobilnäten. Och om kunderna går in och ut i de olika näten, så måste de vara lika oavsett vilken operatör som äger dem. Möjligheterna att verkligen konkurrera med täckning och hastighet lär därför vara ytterst begränsade.

Den svenska telekommunikationsmarknaden är sedan ett antal år uppdelad på fyra aktörer. Dessa har sina fasta marknadsandelar och de utgör ett oligopol vars syfte är att åstadkomma en stabil intjäningsförmåga. Med en årlig omsättning på cirka 65 miljarder gör de ett årligt resultat på 20 miljarder. Vilket de tycks vara nöjda med. Nu handlar det om en mogen marknad där det framför allt gäller att försvara andelar och vinstmarginaler.

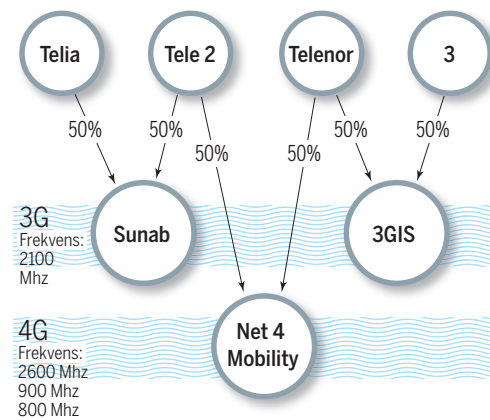
Och då är det inte så dumt med lite samarbete ibland. ■

TOMAS ÖNEBERG/SCANPIX

VILLE GÖRA UPP. Robert Weil på Proventus ringde upp Arnfinn Röste.

Bygger ut näten i bolag

SAMÄGDA BOLAG. Utbyggnaden av näten sker i tre separata bolag.

NÄSTA VECKA:

När Telia skrotar den fasta telefonin ska 50 000 abonnenter ersättas med mobiltelefoni. Men på många platser i landet saknas fortfarande täckning, trots att Telia fått miljarder av staten för att bygga bredband.